

MESLEK SEÇİMİ*

Sirâl ÜLKÜ

Sevgili Öğrenciler,

Bugün sizlere zaten üzerinde çok önemle durduğunuz bir konu olan meslek seçimi hakkında bazı görüş ve düşünceleri de ben sunmaya çalışacağım. Böylelikle sizin çok yakından yaşadığınız bir konuda ter-cih ve plânlarınızı yapmanıza bir ölçüde katkıda bulunabilmeyi ümi-dediyorum.

Meslek Kavramı ve Toplumsal Yaşamdaki Yeri

Bir söz vardır: “Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söy-liyeyim.” Bugünkü konumuz çerçevesinde biz bu sözü şöyle değiştirebi-liriz: “Bana mesleğini söyle sana kim olduğunu söylüyeyim.” Gerçekten, bir kimsenin mesleği kadar bize o kimse hakkında geniş bilgi sağlaya-cak bir başka nitelik düşünülemez. Bir kimse bize ne iş yaptığını söy-lediği zaman o kimse hakkında pek çok bilgi elde etmiş oluruz; şöyle ki: bu kimsenin nasıl bir çevrede oturduğunu, kaç para kazandığını, kim lerle sosyal ilişkiler içinde bulunduğunu, nelerle ilgilendiğini, yetenek-lerini, becerilerini az çok tahmin edebiliriz. Tanınmış bir psikoloğa göre meslek, birey için yalnız geçimini sağlamanın yolu değildir, aynı zamanda meslek bir yaşama biçimi ve bir toplumsal roller kümesidir. Toplum, bilgi ve becerilerinin yanı sıra bir hekimden fedakârlık ve şef-kat bir araştırmacıdan titizlik, dikkat ve dürüstlük bekler. Meslek kav-ramını çeşitli kuruluşlarda benzer pozisyonlardaki kişilerin yaptıkları benzer işler olarak tanımlarsak, mesleğin toplumsal açıdan bir yaşama ve davranış biçimi demek olduğunu görürüz. Meslek toplumsal bir kav-ramdır. Bireylerin yaptıkları işler ortak bir nitelik kazanıp örgütlendiği oranda meslek haline gelir. Yurdumuzda bu tanım çerçevesinde 15.000 dolaylarında meslek bulunduğu tahmin edilmektedir. Meslek bir iş gu-

---

* 17-31 Ağustos 1975 tarihleri arasında Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Ku-rumu Lise Bursiyerleri Yaz okulunda sunulan konferans

rubunu belirlediğine göre iş kavramını da açıklamakta yarar olabilir. İş, bireyin yaptığı bir faaliyet, bir etkinliktir, fakat bireyin herhangi bir etkinliği değildir. Bir etkinliğin iş sayılabilmesi için şu özellikler öngörülmektedir (Uysal, 1970).

- 1) Değişmeye karşı koyan objenin gösterdiği direnmeyi yenmek üzere bireyin bir enerji sarfetmesi.
- 2) Yapılan faaliyetin ait olduğu alana bir değişme getirmesi
- 3) Yapılan faaliyetin yer aldığı alanda saptanmış normlara uygun olması.
- 4) Yapılan faaliyetin gelişme sağlaması.

Meslek, en dar anlamı içinde, bireyin geçimini sağlamak, yaşamını sürdürmek için yaptığı ekonomik faaliyettir. Fakat daha geniş bir tanım içinde yukarıda belirtilen ölçülere uygun meslek faaliyetleri dikkate alınırsa bu faaliyetler hem ait oldukları alana getirdikleri değişiklikler hem sağladıkları gelişmeler sayesinde bir toplumun, belki de insanlığın ilerlemesine katkıda bulunan faaliyetlerdir.

Mesleki Davranışların Gelişimi

Şimdi de meslek faaliyetlerine girişen insanı ele alalım. İnsanın gelişimi çeşitli açılardan araştırma ve incelemelere konu olmuştur. Anatomik ve fizyolojik boyutlardaki incelemelerin yanısıra insanın davranışları da bugün gelişimsel bir açıdan çeşitli psikolojik boyutlar üzerinde araştırılıp incelenmektedir. Günümüzün kalkınmış veya kalkınmakta olan dinamik toplumları bireylerinden yapıcı, yaratıcı ve üretici birer üye olmalarını beklemektedir. Bu toplumlar içinde bireylerin davranışlarının çok önemli bir bölümü kuşkusuz meslekî davranışlarıdır. Bireyin meslekî davranışları ailesinin sosyal ve ekonomik durumu, toplumun çeşitli meslek alanlarına bağladığı değerler, sağladığı eğitim olanakları, özendirme biçimleri gibi toplumsal etkenlerle bireyin kendi yetenek, ilgi, eğilim ve istekleri gibi bireysel etkenler arasındaki etkileşim yoluyla gelişen ve "iş" çerçevesi içine giren davranışlarıdır. Belli bir toplumsal örgüt içinde üretime dönük bilgi ve beceriler niteliğinde olan meslekî davranışlar aynı zamanda bireyin kendini ifade, kendini ortaya koyma ve gerçekleştirme tepkileridir. Bireyin mesleki davranışları demek ki iki açıdan önem kazanır:

- 1) Toplumsal açıdan meslekî davranışlar o toplumun devamına, kalkınma ve gelişmesine katkıda bulunur.

- 2) Bireysel açıdan ise, meslekî davranışlar bireyin toplum içinde bağımsızlık kazanmasına, kendini ve ailesini güvence altına almasına, yetenek ve gücünü ortaya koyarak kendini ifade etmesine ve daha bir çok psikolojik ihtiyacını karşılamasına olanak sağlar.

Pekçok ülkede meslekî davranışların incelenmesi ve dikkatlerin meslek seçimi konusu üzerinde yoğunlaşması toplumsal değişme, sanayileşme ve ekonomik kalkınma süreçlerine paralellik göstermiştir. Önceleri, meslek seçimi zamanı gelince yerine getirilen bir tercih olarak kabul edilmişti. Örneğin lise son sınıftaki gencin artık meslek seçme zamanının geldiği düşüncesi gibi.. Fakat özellikle son 30 yıl içerisinde meslekî davranışlarının gelişimi de artık tıpkı bireyin fizyolojik, duygusal, zihinsel davranışlarının gelişimleri gibi çeşitli yaş dönemlerine özgü tipik nitelikler gösteren bir gelişim örüntüsü içinde incelenmektedir. Öyleyse konumuz meslek seçiminden çok meslekî davranışların gelişimi konusudur. Meslek seçimi bir devamlılık boyutu üzerinde incelenen bu gelişimin önemli bir noktasıdır. Yine yukarıdaki örneğe dönersek bir lise son sınıf öğrencisi tıpkı bir yetişkin gibi hemen girmek üzere çeşitli mesleklerden birini seçme durumunda değildir. Meslek seçimi bir meslek tercihinin eyleme dönüştürülmesidir. Örneğin bir Fen Fakültesi Fizik bölümü mezununun kendi tercihi sonucunda Fizik öğretmeni olarak göreve başlaması bir meslek seçimidir. Meslekî davranışların gelişimini iki büyük aşamada düşünebiliriz. Birinci aşama YÖNELME aşamasıdır. Bu aşamada belirli bir mesleği tercih henüz sözkonusu değildir, fakat birey kendi özellikleri ile meslek alanları arasında özdeşlik kurabildiği oranda belli meslekleri zihninde diğerlerinden daha üst düzeyde ve önde sıraya koymaktadır. Yani birey sahip olduğu meslek imgelerine göre zihninde kendisi için bir sıralama yapmaktadır. Birey böylece çeşitli meslek alanlarından birine yönelme eğilimi içine girer. Bireyin gelişim süreci içinde yöneldiği meslek alanları eğitim programlarına yansıyan Fen Bilimleri, Tabiat Bilimleri, Sosyal Bilimler Dil-Edebiyat gibi en genel bölümlerden giderek daha dar alanlar haline dönüşür. Sizlerin böyle bir yönelme aşamasında bulunduğunuza işaret etmek yerinde olacaktır. Çünkü ikinci aşamada bireyin yöneldiği alandaki mesleklerden birini tercih ederek o mesleğe girmesi, yani o mesleği seçmesi sözkonusudur ki, bu seçim sizler için en erken Lisans düzeyindeki yüksek öğreniminizin bitiminde olacaktır. Elbette ki bu koşul da yine hangi alandaki bir mesleği tercih ettiğinize bağlı kalacaktır. Eğer daha genel olan Fen alanından daha özel olan tıp alanına yönelmişseniz ve Kalp Cerrahı olmayı tercih

ediyor veya istiyorsanız bu seçiminizi ancak 6 yıllık tıp öğreniminizi ve 4 yıllık genel cerrahi (şirürji) asistanlık sürenizi tamamladıktan sonra başlayabileceğiniz 3 yıllık Kalp Cerrahisi asistanlığı dönemi sonunda gerçekleştirebilirsiniz.

Bir başka örnek verelim: Diyelim ki yüksek öğreniminizde jeofizik alanına yöneldiniz. Bu alanda meslek seçiminizi yapabilmemiz için önce lisans öğreniminizi tamamlamanız gerekmektedir. Kaynaklardan öğrendiğimize göre bu alanda da lisans düzeyinde uzmanlaşmak olanak dışıdır. Demek ki bir sismoloji veya bir hidroloji uzmanı olma seçimi lisans üstü öğrenim yıllarına aittir.

TÜBİTAK tarafından yayınlanmış olan “Temel ve Uygulamalı Bilimlerde Meslekler Rehberi” adlı kitapta belirtildiği gibi bireylerin meslekî davranışlarının gelişmesinde genellikle beş dönemden söz edilebilir. Bu dönemlere kısaca bir göz atarsak en belirgin özelliklerine göre şöyle bir sıralama yapabiliriz:

I. Büyüme ya da Benzetme Dönemi:

14 yaşına kadar olan bu dönemde çocuklar mesleklere ilişkin hayâli oyunlar oynarlar. Sevdikleri ve hayran oldukları büyüklerinin, roman veya film kahramanlarının mesleklerini seçmeye doğru bir eğilim görürler, böyle kimselerin meslekî davranışlarını taklit ederler.

II. Araştırma Dönemi:

15-24 yaşlarını kapsayan bu ikinci dönemde ise bireyler kendilerini ve toplumdaki meslekleri tanıma yönünde çaba gösterirler. Meslekî davranışların gelişimi ve meslek seçimi açısından en önemli dönem işte sizin de içinde bulunduğunuz bu araştırma dönemidir.

III. Yerleşme Dönemi

25-44 yaşları arasındadır. Bireyler bu dönemde öğrenim hazırlığını yaptıktan sonra girdikleri mesleklere yerleşme çabası içinde mesleklerinde gelişmeye çalışırlar.

IV. Muhafaza Dönemi:

Genellikle 45-64 yaşlar arasında bireyler yerleştikleri mesleği muhafaza etme anlamında davranışlar gösterirler.

V. Anma Dönemi:

65-70 yaşından sonra artık bireyler bir ömür geçirdikleri mesleklerine ilişkin yaşantılarını anma döneminde girmişlerdir,

Mesleğe Yönelmede Bireyin Kendini Tanınması

Yukarıda belirttiğimiz gibi sizin içinde bulunduğunuz ikinci dönemde, yâni 15-24 yaşlar arasında, bireyin araştırma çabası iki yönde önem kazanmaktadır. Birincisi bireyin kendini tanıması, ikincisi ise yaşadığı toplum ve olanakları çerçevesinde meslekleri tanımasıdır. Önce bireyin kendini tanımasının önemini ve kendini hangi yönlerden tanıması gerektiğini açıklayalım. Birey kendini yönetmekten birinci derecede kendisi sorumludur. İyi tanımadığı bir varlığı mutluluğa, başarıya ve sağlığa nasıl götürebilir? Mesleğe yönelmede hangi çeşit işlere yatkın olduğunuz hakkında karar verirken üzerinde durmanız gereken en önemli noktalar şöyle belirlenebilir:

I. Yetenekleriniz:

Yetenek genel yetenek veya zekâ, bir de özel yetenekler olmak üzere ikiye ayrılır. Zekâ en genel tanımı ile soyut düşünme ve öğrenme yeteneğidir. Hız da zekânın önemli bir niteliğidir. Demek ki kişi soyut düzeyde, yâni sembollerle işlemler yaparak, ne kadar hızlı çalışabiliyor, ne kadar çabuk öğrenebiliyorsa zekâsının da o kadar yeterli olduğu söylenebilir. Fakat zekâ yeteneğini kişiliğin tümünden ayırarak düşünmek doğru olmayacaktır. Örneğin tıp öğrenimindeki çok üstün başarısının kanıtlandığı üstün zekâ yeteneği bir gencin ince el becerileri gerektiren cerrahî çalışmalarda da aynı derecede başarılı olmasını sağlamaya yetmiyebilir. İşe yönelik olumlu duygular, ilgi ve istekler, özel yetenekler, ayrıca kişinin o işi başarabileceğine dair inanç ve güveni eşlik etmedikçe yalnızca zekâ bir işteki başarının anahtarı olamaz. Kuşkusuz bireyin içinde bulunduğu çevresel koşullar da onun yeteneklerini ortaya koyabilmesini önemli ölçüde etkilerler. Bireyin özel yeteneklerini şu gruplar altında toplayabiliriz. (Turgut, 1965):

(I) Algı Hızı ve Algıda Doğruluk:

Bu yetenek sayıları, isimleri ve benzeri şeyleri birbiriyle karşılaştırma, benzerlik ve farklılıkları bulma şeklindeki işlerde önem kazanır; daha çok büro çalışmalarında gereklidir.

(2) El Becerileri İle İlgili Yetenekler :

Bu yetenekler göz ve kas koordinasyonunu gerektiren yeteneklerdir. Dışçı koltuğuna oturduğunuz zaman dış tabibinin bu yeteneği herhalde sizin için çok önemli olmaktadır veya olacaktır.

(3) Uzay Bağıntılarını Kavrama Yeteneği :

Bu yetenek iki ve üç boyutlu şekiller arasındaki bağıntıları kavramada önem kazanır. Bir şeklin düzlem üzerindeki hareketlerini inceleyebilmek, açık düzlem şekillerinden kapalı uzay şekillerini geçebilmek, şekillerin büyüklüklerini kestirebilmek gibi problemler uzay bağıntılarını kavrama yeteneği ile ilişkilidir. Mimarlık ve mühendisliğin bazı dallarında ve çeşitli endüstriyel işlerde bu yetenek meslekteki başarının önemli bir etmenidir.

(4) Mekanik Alanda Yetenekler :

Bu gruptaki yetenekler mekanik araçların işleyişini anlayabilme, bu araçları monte edebilme, mekanik buluşlar yapabilme gibi yeteneklerdir. Mekanik araçlarla çalışma ve bu araçları anlamının esas olduğu bütün mesleklerdeki başarı üzerinde bu yetenekler önemli bir rol oynarlar.

(5) Güzel Sanatlar Alanında Yetenekler :

Sanat, teknik ve bilimin yakın işbirliğini gerektiren mesleklerde, örneğin estetik cerrahî , mimarî, tekstil ve orman mühendisliği gibi mesleklerde, güzel sanat yetenekleri fen alanındaki meslekler için de önem kazanır.

Derslerde ve ders dışı uğraşlarınızdaki başarı ve başarısızlıklarınız çevre koşullarını, ilgi ve isteklerinizi de dikkate almak kaydıyla size yetenekleriniz hakkında bir ölçüde fikir verebilir. Hangi çalışmalarda hızlı ilerleyebiliyor ve çabanız oranında daha iyi sonuçlar alabiliyorsunuz?

Mesleğe yönelmede yeteneklerinizden başka beden özelliklerinizi de dikkate almanız yerinde olacaktır.

II. Sağlık ve Dış Görünüşünüz de Dahil Olmak Üzere Beden Özellikleriniz

Örneğin gözleriniz mikrobiyoloji çalışmaları yapmağa, sesiniz öğretmenliğe, genel sağlık durumunuz maden mühendisliğine uygun

mu? Kuşkusuz iş yapma gücünüz bir bakıma da beden ve sağlık özelliklerinizle sınırlıdır. Bu arada cinsiyeti de bir etmen olarak belirlemek yerinde olacaktır. Aşırı ödünlemelere başvurmak, sağlığını zorlamak yerine birey kendi beden özelliklerine, sağlık durumuna ve cinsiyetine uygun bir meslek uğraşına girerse başarı, uyum ve işten memnun olma olanakları artacaktır.

III. Kişiliğiniz:

Şimdi de özellikle diğer insanlarla olan ilişkilerinizdeki yaklaşımınız, sebatkârlık, soğukkanlılık gibi özellikleriniz açısından kişiliğinizi ele alalım. Yönetmekten mi, yoksa yönetilmekten mi hoşlanırsınız? Utangaç ve çekingen bir kimse misiniz, yoksa rahatca ön plana çıkıp genellikle fikirlerinizi başkalarına kabul ettirir misiniz? Yalnızlıktan hoşlanan içe dönük bir kimse mi yoksa hep etrafında başkalarının da bulunmasını isteyen biri misiniz? Çabuk heyecanlanan, cesareti kırılan, dağınık ve sabırsız bir kimsenin iyi bir botanist olması kuvvetli bir olasılık değildir. A.B.D. de çeşitli meslek gruplarındaki kimselerin kişilik özellikleri üzerinde incelemeler yapan bir psikolog geliştirdiği tercih envanterine kişiliğe ilişkin olarak şu beş ölçeği katmıştır (Kuder Tercih Envanteri. Kişisel-Form A):

(1) Sosyal Gruplar İçinde Etkin Olmayı Tercih-Dikkati Üzerine Çekmekten Hoşlanma:

Bu ölçekte endüstri mühendisleri yüksek puan alırken ziraat mühendisleri ve hekimler düşük puan almışlardır.

(2) Tutarlılık ve Devamlılığı Tercih:

Bu ölçekte yüksek puan alanlar değişiklikten ve riski olan işlerden hoşlanmamaktadırlar. -Örneğin öğretmenler böyle kimselerdir.

İş adamları ise bu ölçekte düşük puan almışlardır. Tutarlılık ve devamlılığı tercih eğilimi devlet memuriyetini özel sektörde sözleşmeli bir işe yeğ tutan bir kimsenin davranışında da önemli bir etkidir.

(3) Soyut Fikirlerle Çalışmayı Tercih:

Bu ölçekte yüksek puan alanlar sembollerle düşünme yoluyla problem çözmeden hoşlanan kimselerdir. Akademik kariyer yapanlar ve hekimler bu ölçekte yüksek puan almışlardır.

(4) Çatışmalardan Kaçınma :

Bu ölçekte yüksek puan alanlar uyumlu ve sâkin bir sosyal ortamı tercih ederler ve dostluk ilişkilerini sürdürmek için çaba gösterirler. Mühendisler, doktorlar ve üniversite öğretim üyelerinin bu eğilimde kimseler olduğu görülmüştür.

(5) Başkalarını Yönetme :

Tercihleri bu yönde olan kimseler başkalarının düşünce ve davranışlarını etkilemekten hoşlanırlar; otorite figürü olmak isterler. Avukatlar, hâkimler, emniyet görevlileri, okul müdürleri bu ölçekte yüksek puan almışlardır. Hekimlerde ise bu eğilim kuvvetli görülmemiştir.

Yaratıcılık konusuna önemle eğilen psikologlar yaratıcılığın çeşitli alanlardaki görünüşleri ve yaratıcı kimselerin kişilikleri ile yaratıcılık özellikleri arasındaki ilişki üzerinde durmuşlardır. Bu çalışmalar çerçevesinde verimli (yaratıcı) bilim adamlarının ortak psikolojik özellikleri olarak şu özellikler belirlenmiştir. (Chaplin ve Krawiec, 1970, sf. 387):

- 1) Güçlü bir benlik ve duysal denge
- 2) Kuvvetli bir bağımsızlık ve özerklik; kendine yetme, kendini yönetme ihtiyacı
- 3) İç tepilerini kontrol etme gücü
- 4) Üstün genel zekâ
- 5) Soyut düşünmekten hoşlanma ve anlatımında açık ve etkili olma çabasını gösterme; ayrıca anlatımında inceliğe önem verme
- 6) Yüksek derecede kişisel egemenlik; düşüncelerinde tutarlılık ve sebat gösterme, fakat duygusallaşmış fikir ayrılıklarından hoşlanmama
- 7) Düşünmede kuralların baskısını reddetme (sosyal davranışlarında da böyle olması gerekmez)
- 8) Kişilerarası ilişkilerde duyarsız ve içgörüden yoksun olmamakla birlikte biraz uzak ve dışta kalan bir tutum içinde bulunma; kişilerden çok nesnelere ve soyutlamalarla ilgilenme
- 9) Kendi kendisiyle bir tür bahse tutuşma; kendini yarıya sokma
- 10) Çelişkilerden, istisnalardan ve düzensizlikten doğan durumlara karşı coşkulu bir ilgi ve harekete geçme eğilimi göstermekle birlikte düzen, metod ve kusursuzluktan hoşlanma

Şimdi siz de bu kişilik özelliklerine ne dereceye kadar sahip olduğunuzu düşünebilirsiniz.

Mesleğe yönelirken dikkate alacağınız bir başka önemli yönünüzde ilgilerinizdir.

IV. İlgileriniz:

Kendinizi ilgileriniz açısından da tanımanız büyük önem taşır. Bir psikolog ilgileri bir teknenin dümenine, yetenekleri de o teknenin motoruna benzetmiştir. İlgiler teknenin yönünü, yetenekler ise teknenin nasıl ve ne kadar uzaklık katedebileceğini belirler. İlgi genel olarak bir işten, etkinlikten hoşlanma veya hoşlanmama duygusudur. Meslek ilgileri bir başka konuşmamızın konusu olacaktır.

Özetlersek, mesleğe yönelmede kendinizi yetenekleriniz, beden özellikleriniz, kişiliğiniz ve ilgileriniz yönünden iyi tanımanız sizi daha gerçekçi bir meslek seçimine yönleltecektir.

Mesleğe Yönelmede Bireyin Meslekleri Tanınması:

Başta da söylediğimiz gibi mesleki davranışların gelişiminde ikinci dönem olan *Araştırma döneminde* gencin kendini tanıma çabalarının yanısıra yaşadığı toplum yapısı ve olanakları çerçevesinde meslekleri tanınması da büyük önem taşır. Yurdumuzun insangücü açıklarına sizlerin yönelimleriniz açısından kısaca bir göz atalım.

1973-1977 yıllarını kapsayan üçüncü beş yıllık kalkınma planında ifade edildiği gibi plânlı dönemde sağlanan artışlarla 1972 de mimarlık, inşaat, kimya, tarım, orman mühendisliği ve veterinerlik dallarında ekonominin insangücü ihtiyaçları aşılmış, diğer mühendislik dallarında ise ihtiyacın altında kalınmıştır. Mimar, inşaat ve kimya mühendisliği dallarındaki insangücünün ekonominin ihtiyaçlarını aşmasının başta gelen nedeni şimdi devletleştirilmiş olan eski özel yüksek okulların artan sayıda mezun vermiş olmalarıdır. İnsangücü açığı elektrik mühendisliğinde en yüksek orana ulaşmaktadır. Sağlık alanında da benzer bir durum kendini göstermekte, tıp doktoru ve hemşire düzeyinde açık devam ederken diş doktoru ve eczacılarda arz fazlası görülmektedir. Bu arada yurdumuzda sayıları giderek artan üniversite ve diğer yüksek öğrenim kurumlarının öğretim üyesi ihtiyacını belirtmek akademik çalışmalara eğilimli gençlerimize yararlı olabilir.

İnsangücünün yurt düzeyinde dengesiz dağılımı devam etmekte ve özellikle öğretmen, sağlık personeli ve teknik insangücü alanlarında

bu dengesizlik kendini göstermektedir. Dolayısıyla meslek seçimlerini bu alanlarda yapacak gençlerin büyük kentler dışında iş bulma olasılıkları artmaktadır. Yurdumuzun insangücü açıklarının büyümesinde ötedenberi süregelen beyin göçü etkili olmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre 1970 yılına kadar makina mühendislerinin yüzde 5,3 ü, mütehasıs doktorların yüzde 8,2 si ve pratisyen doktorların yüzde 21,4 ü çalışmak için yurt dışına gitmişlerdir.

Yüksek öğretim düzeyinde bir öğrencinin bir yıllık öğrenimi devletimize ortalama olarak 10.000 Tl. sına mal olmakta hattâ mühendislik ve tıp gibi alanlarda maliyet 20-25.000 Tl. sına kadar yükselmektedir. Bu masrafa öğrencinin kendi aile bütçesinden ya da burs ve kredi şeklinde ödenen paralar dahil değildir.

Başta da belirttiğimiz gibi meslek seçimi yalnız kişisel bir sorun olmayıp yurt ekonomisi ve kalkınması çerçevesinde aynı zamanda sosya-ekonomik açıdan değerlendirilmesi gereken toplumsal bir seçimdir. Mesleğe yönelirken herhalde önemli bir ilke de gencin mesleği yoluyla yurdun gelişmesine nasıl ve ne yolla katkıda bulunabileceği hususlarında bazı görüş, tutum ve değerlere sahip olmasıdır.

Gencin bir meslek üzerinde düşünürken bu meslek hakkında bilmesi gereken önemli hususlara da beraberce bir göz atalım. Bir mesleğe ilişkin bu tür bilgileri şöyle sıralayabiliriz (Kuzgun, 1974):

(1) Meslek Mensuplarının Yaptığı Başlıca Faaliyetler:

Bu işte çalışanların yapmak zorunda olduğu ne gibi faaliyetler vardır. Birinci derecede insanlarla mı yoksa objelerle mi meşgul olmaktadırlar, başlıca sorumlulukları nelerdir. Ne çeşit araç, gereç, malzeme kullanılmaktadır. Seyahat etmek şart mıdır, ne zaman nereye?

(2) Çalışma Ortamı:

İş nasıl bir ortamda yürütülmektedir? Açık havada mı yoksa kapalı yerlerde mi yapılmaktadır? Ortam rutubetli, sıcak, soğuk, tuzlu, kirlili veya gürültülü müdür? Yalnız mı yoksa başkalarıyla birlikte mi çalışılmaktadır? Anı ısı değişmelerine, patlamalara, mekanik titreşimlere yanma ve elektrik şoklarına, zehirlenmelere maruz kalınabilir mi? Mesleğe özgü hastalıklar var mıdır?

(3) Çalışma Koşulları:

Günlük çalışma süresi nekadardır? Nöbet tutma zorunluluğu varsa süresi ve sıklığı nedir? Tatil süresi nekadardır? Bu meslek kaç

yaşına kadar aktif olarak sürdürülebilir? Bu meslekteki formasyon başka bir alanda da geçerli olabilir mi?

(4) Çalışanlarda Aranılan Nitelikler:

- a) Yaş
- b) Cinsiyet
- c) Fiziksel Nitelikler

Boy ve ağırlık, işitme, görme, koku alma keskinliği, renk körlüğü, olmaması, beden gücü gibi.

(5) Mesleğe Hazırlanma:

Mesleğe girebilmek için gerekli eğitim süresi nedir? Staj gereklidir? Mesleğe hazırlayan okullar hangilerdir? Bu okullara nasıl girilir?

(6) İlk İşe Giriş:

İlk işe giriş nasıl olmaktadır? Ayrıca bir giriş sınavı var mıdır? Kişinin sermaye koyması gerekli midir?

(7). Meslekte İlerleme:

İlerleme olanakları nelerdir? Ne miktar ve ne süre hizmet içi eğitim gereklidir?

(8) Kazanç:

Aylık veya yıllık güvenilir kazanç miktarı nekadardır?

Türkiyenin çeşitli bölgelerinde kazanç yönünden farklılık varmıdır?

(9) İş Bulma Olanığı ve Mesleğin Geleceği:

Meslekte çalışanların sayısı ve ihtiyaca oranı nedir? Yurdun her yerinde aranan bir meslek midir yoksa belli başlı toplanma yerleri varmıdır?

(10) Meslek Örgütleri:

Mesleğe girmeyi ve meslek üyelerinin faaliyetlerini denetleyen oda ve dernekler var mıdır? Üyelere bazı hak, olanak ve güvenceler sağlanmakta mıdır?

Meslekler Hakkında Bilgi Edinme Yolları

Mesleklere ilişkin bu tür bilgiler çeşitli kaynaklardan elde edilebilir. Örneğin TÜBİTAK tarafından yayınlanmış olan meslekler rehberi, Uluslararası Çalışma bürosu tarafından hazırlanan "Uluslararası Standart Meslek Sınıflandırma Rehberi" İş ve işçi Bulma Kurumu Aylık İş Bültenleri, meslek kuruluşlarının yayınladığı broşür ve dergiler, M.E.B. Plânlama, Araştırma ve Koordinasyon Dairesinin bazı yayınları, "Söz Bu mesleğin" gibi radyo programları, zaman zaman gazetelerde yayınlanan meslek sorunlarını yansıtıcı makaleler bu tür kaynaklardır.

Belli meslek alanlarına hazırlayan yüksek öğrenim kurumları, bölümleri ve programları hakkında da bu kurumlarca yayınlanmış katalog ve broşürler size ihtiyaç duyacağınız bazı bilgileri verebilir. Üniversitelerarası seçme sınavına katılacak adayları bu konularda aydınlatan bir el kitabı yayınlanmaktadır. Bu yayının dikkatle incelenmesi size yarar sağlayabilir. Ayrıca ilgilendiğiniz mesleğin mensuplarıyla bizzat konuşmak, onlara yaptıkları işler hakkında sorular sormak, mümkün olursa işlerinde onların çalışmalarını izlemek, gözlem yapmak sizi aydınlatabilir. Yine, olanak bulursanız, ilgilendiğiniz meslek alanında öğreniminiz sırasında iş tecrübesi kazanmanız, bu meslekten gerçekten hoşlanıp hoşlanmıyacağınız konusunda size önemli ipuçları verebilir.

Konuşmama son verirken hepinize mutlu ve başarılı bir meslek yolu dilerim.

KAYNAKLAR

- 1 Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı. *Yeni Strateji ve Kalkınma Plânı Üçüncü Beş Yıl 1973-1977*. Başbakanlık Devlet Basımevi, Ankara: 1973
- 2 Chaplin, J.P. ve Krawiec, T.C. *Systems and Theories of Psychology*. (2. baskı) Holt, Rinehart and Winston, London: 1970
- 3 Kuder Preference Record-Personal-Form A (Examiner Manual) 6. baskı. SRA Associates, Inc. Chicago: 1963
- 4 Kuzgun, Y. *Rehberlikte Bilgi Toplama ve Yayma Yolları*. Milli Eğitim Bakanlığı Plânlama-Araştırma ve Koordinasyon Dairesi, Yayın NO: 74/38, Ankara: 1974.
- 5 Özoğlu, S.Y., Uysal, Ş. ve Türkcan, E. *Temel ve Uygulamalı Bilimlerde Meslekler Rehberi*. TBİTAK Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Yayınları, Sayı 6, Ankara: 1971
- 6 Turgut, M.F. *Mesleğe Yöneltilmede ve İş Seçmede Kabiliyet Testlerinin Rolü*. Konferans Serisi: 2 (Bu konferans Devlet Plânlama Teşkilâtınca düzenlenen İnsangücü Seminerinde 26 Şubat 1965 tarihinde verilmiştir.) Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi, Test ve Araştırma Bürosu Yayını. Ankara: 1965
- 7 Uysal, Ş. *Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 12, Ankara: 1970.